

Потпуковник **КАМЕНКО АЛЕКСИЋ**

НЕКА ПИТАЊА У ВЕЗИ СА НОЋНИМ ДЕЈСТВИМА У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Ноћна борбена дејства, која су у току Другог светског рата тако широко примењивана, не претстављају сама по себи неки нов и досада непознат борбени поступак. Борбе ноћу познате су од најранијих времена и могло би се слободно рећи да су старе исто толико колико и сам рат, или бар толико колико је старо ратно лукавство или тежња да се противник изненади. Међутим, оно што је данас — на темељу искустава из Другог светског рата — ново и значајно, то су улога и важност који ноћна борбена дејства могу имати у савременим условима.

За раније историске периоде било је карактеристично да су се ноћна борбена дејства избегавала, иако је и тада било доста случајева успешно изведених ноћних напада. Пре свега, готово до почетка Другог светског рата постојала су гледишта да је ноћ „од природе створена за одмор“, и да се због тога борбене радње могу предузимати ноћу само изузетно. Касније, углавном све до Наполеонових ратова (нарочито док су постојале најамничке војске) када је сваки старешина тежио да своју јединицу има на оку, јер није било поверења у војнике, било је веома ризично упуштање у ноћну борбу. Када је увођењем и усавршавањем ватреног оружја, ватра постала главни елемент борбе, за њено успешно остварење било је потребно видно време. Најзад, до појаве авијације, могле су се све тактичке радње обављати у свако доба, јер је све оно што непријатељ није могао да види са земље остајало за њега скривено и по ноћи, и по дану.

Тек после Бурског (1899 — 1902) и Руско-јапанског (1904 — 1905) рата, у којима су шире примењена ноћна дејства, почео је у Европи да оживљава интерес за ноћне борбе. И убрзо, а нарочито у годинама које су непосредно претходиле Првом светском рату, почиње у свима великим европским војскама да се спроводи интензивнија обука у том смислу. У Првом светском рату, благодарећи развоју ратне технике, а нарочито појави авијације, ноћ се почела користити како за борбу, тако и за очување тајности разних покрета у позадини (маршеви, прегруписавања, дотур, евакуација, итд.). Овоме су допринеле убитачна моћ ватре (нарочито аутоматског наоружања) и тежња за стварањем изненађења, које је у условима рововске војне и непрекидних фронтва иначе било тешко постићи.

У периоду између два светска рата вршено је уопштавање ових искустава, али како су она била заснована на пракси рововске војне, то се и даље сматрало да ће ноћна дејства убудуће имати углавном локални карактер и да неће изаћи из тактичких оквира, док се могућност ангажовања крупнијих јединица у ноћним дејствима сматрала само изузетном. Оваква гледишта су преовлађивала све до почетка Другог светског рата. Међутим, сам његов почетак показао је да су и норме и схватања, изграђена на бази искустава из рововске војне, потпуно застарели. При нападу на Пољску, немачке моторизоване и оклопне дивизије, подржане снажним ваздухопловством, настављале су своја наступања и по паду мрака. Велики бочни маневар крупних моторизованих снага против Варшаве и наступање немачке XIV армије у Галицију разбили су пољску одбрану и спречили је да се у току ноћи реорганизује и среди. Немачке дивизије су обично ноћу пролазиле кроз слабије поседнуте међупросторе непријатељског распореда и већ следећег јутра налазиле су се у дубокој позадини збуњеног противника. Сличан поступак Немци су поновили и 1940 г. на Западу, у рату против Француске. У зимској офанзиви пред Москвом 1941—1942 г. Руси су на фронту немачке IV армије извршили низ ноћних напада крупнијим снагама и у овим нападима имали знатног успеха. Једном речју, уколико се рат настављао утолико су ноћна дејства налазила све ширу примену. У ноћни напад нису више упућиване само дивизије и корпуси, већ и читаве армије, да би на крају рата, у завршном јуришцу на Берлин, у ноћни напад кренуле и читаве групе армија (Први белоруски и Први украјински фронт).

Посебан значај имала су ноћна дејства у нашем Народноослободилачком рату. Наиме, познато је да је огромна већина наших активних дејстава, — нарочито напади на непријатељска упоришта, насељена места, бункере, објекте на комуникацијама, као и препади, пробоји из окружења, форсирања река, заседе, итд., — вршена углавном ноћу.

У ратовима који су донедавно вођени (Кореја, Индокина) поново је потврђен значај ноћних борби. У Кореји су Кинези и Севернокорејци редовно вршили ноћне нападе да би ноћу повратили оно што су током дана изгубили услед техничке надмоћности противника. Тиме су они — по мишљењу неких писаца¹⁾ — покушавали да парирају надмоћност непријатеља у ваздуху.

Овако широкој примени ноћних дејстава у савременим условима много су допринели: развитак авијације — услед чега је дневне покрете и маневре било тешко прикрити; појачано ватрено дејство — због чега су се повећали губици у дневним борбама; тежња за постизањем изненађења — које је дању, услед усавршености средстава за извиђање и осматрање, тешко постићи; тежња да се ноћним дејством парира непријатељска бројна и техничка надмоћност; развој техничких средстава која олакшавају дејства ноћу, итд. Ови, као и други

¹⁾ А. Seaton, Technique of Night Fighting, *Military Review*, јануар 1954.

моменти учинили су да је ноћни напад у Другом светском рату, као и у борбама у Кореји и Индокини, постао мање-више редован облик дејства.

Несумњиво је да и у будућем рату можемо очекивати најшире коришћење ноћи за извођење свих тактичких радњи, на сваком земљишту, у свако доба године и при свим атмосферским условима. Овакав закључак, поред наведених разлога, намеће и даљи развој техничких средстава — која имају за циљ да олакшају услове за ноћна дејства и да их што више приближе условима за дневна дејства — као и карактер савремених бојева и битака, који ће се вероватно одвијати на великом пространству и трајати непрекидно по неколико дана и ноћи. Несумњиво је да ће и у евентуалном будућем рату нападач тежити да своја започета дејства ноћу не прекида, да противнику онемогући да се прибере, среди, прегрупише или одвоји, да широко користи могућност изненађења које пружа ноћ, као и да применом ноћних дејстава, евентуално, надокнади своју бројну или техничку слабост.

Ако пођемо од тога да ће ноћна борбена дејства у савременим условима добити још већи значај него што су досада имала, биће од интереса да на основу искустава из досадањих ратова размотримо нека питања која се намећу у вези са овим дејствима. Пре свега, поставља се питање: *ко и када треба да прибегава ноћном нападу, да ли само онај ко је технички и бројно слабији и да ли ноћ може пружити предности и онеме који је јачи?*

Ако погледамо низ примера из ратне историје, а нарочито из нашег НОР-а, видећемо да су техничка и бројна инфериорност у великом броју случајева диктовали примену ноћних напада. То долази отуда што је у ноћном нападу бранилац у далеко тежем положају него при дневном нападу, јер не може лако да донесе закључак о јачини и саставу нападача, а још теже може да благовремено оцени правац главног удара. Услед тога он се налази у неизвесности, тешко маневрује својим резервама, а његова ватра, као најјачи елемент одбране, губи од значаја. Међутим, нападач, иако је слабији, при ноћном нападу има у својим рукама иницијативу, у могућности је да постигне изненађење, а под заштитом мрака може на изабраном правцу да оствари локалну надмоћност и да на тај начин обезбеди и моралну предност. Ако при томе располаже морално-политичким и војничким квалитетима (које су, на пример, имали наши борци), ако до детаља познаје земљиште, ако има довољно података о непријатељу и, најзад, ако ужива подршку становништва, онда заиста може користити ноћ као свога савезника, без обзира на бројни однос снага. Отуда се може рећи да је ноћ заиста пријатељ слабих, али и пријатељ смелих. Наше јединице су у току НОР-а широко користиле ноћ и при томе редовно постигале успех са бројно једнаким а често и са слабијим снагама. Према мишљењу неких писаца²⁾, на основу наше ратне праксе могао би се извући закључак: да при ноћном на-

²⁾ Генерал-мајор Бранко Обрадовић: *Ноћ и ноћна дејства*, стр. 24 (издање „Војног гласника“, 1954).

паду нападач може бити и слабији од браниоца па да извојује победу, док му однос у снагама 1:1 — наравно, поред осталих потребних услова — обезбеђује готово сигуран успех.

Међутим, било би погрешно ако би се из праксе Другог светског рата извукао закључак да ће ноћном нападу прибегавати само слабија страна, јер је бројна и техничка слабост била само један од разлога који су унућивали на ноћна дејства. У прилог ових дејстава ишао је још низ фактора, као што су: жеља за постизањем изненађења, тежња за избегавањем великих губитака, брже постизање циља напада, тј. лакши продор у непријатељски положај, ограничено и отежано дејство браниоачеве авијације, лакше привлачење тешког наоружања, олакшан рад пионира при отварању пролаза кроз препреке, избегавање запречне ватре испред браниоачевог предњег краја, мањи утрошак муниције, итд.

За време последње фазе рата у Северној Африци — премда су ово диктовали и други услови, као: велике дневне жеге, потпуна отвореност земљишта и веома видне ноћи, — Британци су примењивали ноћне нападе као нормалан метод борбених дејстава, иако се не може рећи да су у то време били слабији од осовинских снага пред својим фронтом. За време дејстава у Италији и Француској 1944 год. америчка 3 пешадиска дивизија скоро редовно је нападала ноћу, иако на то није била принуђена бројним односом снага. И у Берлинској операцији совјетске трупе биле су и бројно и технички надмоћније, па су ипак користиле ноћ за почетак напада.

Из свега овог можемо закључити да ноћним нападима који постају све „нормалнији“ вид дејстава, неће ни убудуће прибегавати само онај ко је слабији (премда ће слабији то чешће чинити), већ и онај ко је јачи, ако жели да се користи предностима које ноћни напад пружа нападачу. Ово је уједно и разлог што баш данас приступају изучавању ноћних дејстава не само армије малих већ и великих земаља.

Даље се поставља питање: *да ли ноћни напад треба да буде са ограниченим циљем или може бити и ширих размера и која ће формацијска јединица бити најчешће носилац ноћног напада?*

На ово се питање раније одговарало: „ноћни напад треба да има за циљ заузимање једног тачно одређеног и раније добро упознатог објекта који се по мраку може лако наћи“. Овакав циљ постављао се каткада и крупнијим јединицама, премда је као начело важило да ноћне нападе изводе углавном ниже тактичке јединице (чета, батаљон). Сматрало се да ноћни напад треба да врше мање јединице, јер уколико је јединица мања, утолико је командовање лакше, губици мањи и успех вероватнији. Ово се поткрепљивало и чињеницом да у ноћном нападу и веома слабе снаге могу постићи крупне резултате ако постигну изненађење и дејствују одлучно. Но, поред овог начелног става, дозвољавала се изузетна могућност ноћних дејстава и крупнијим јединицама.

Други светски рат је у овом погледу донео нова искуства. Потврдило се, додуше, да се за постизање локално ограничених циљева

могу успешно користити ноћни напади мањих јединица, али се, исто тако, показало да ноћ не иставља више никаква ограничења ни у погледу циља напада, ни у питању величине јединице која ће га вршити.

Из праксе нашег НОР-а знамо да су наше јединице изводиле четама и батаљонима безброј ноћних акција са мање или више ограниченим циљем. Али, исто тако, знамо да су ноћне нападе на поједина непријатељска упоришта и градове вршиле бригаде, дивизије, па и корпуси. Тако на пример: напад на Бихаћ 1942 г. вршило је осам бригада; напад на Бања Луку 1944 г. — три дивизије (5 босански корпус); напад на Шековиће 1944 г. — делови два корпуса; напад на Вировитицу 1944 г. — једна дивизија, итд.

Исто тако, познато је да је битка код Ел Аламејна, у којој је са британске стране учествовало преко 100.000 људи (три корпуса), отпочела ноћу, и то са врло далекосежним циљем: избацити Немце и Италијане из Африке. У Берлинској операцији, која је имала за циљ да доведе до пада Берлина и тиме до завршетка рата, учествовало је (у оквиру јединица I Белоруског и I Украјинског фронта) и 4.000 тенкова, 22.000 артиљериских оруђа и око 200 рефлектора.

Ови примери показују да је Други светски рат разбио границе које су ноћним дејствима биле постављене како у погледу циља, тако и у погледу снага које се ноћу могу употребити. Овоме је допринела и околност што се савремене операције великих размера, уз учешће крупних јединица, не могу завршити од јутра до вечери, већ морају трајати више дана, а тиме и ноћи. Енергичан нападач, који одлучно тежи постављеном циљу, неће дозволити да му бранилац падом мрака доведе у питање успех који је постигао у току дана, већ ће своја дејства наставити и ноћу. То су Немци радили у рату против Пољске и против Француске, о чему је већ било говора, а у другој половини рата то су врло често примењивале и јединице Совјетске армије на Источном фронту.

Наставити наступање и ноћу, не дозволити непријатељу да се одвоји, прегрупише и организује нове положаје за одбрану, појавити се у току ноћи и у свануће тамо где то непријатељ најмање очекује — то су задаци који се постављају пред крупне оперативне, а самим тим и пред тактичке јединице у њиховом саставу. Према томе, може се закључити: да се ноћни напад у савременим условима не може ограничити ни у погледу циља који се њиме жели постићи, ни у погледу величине јединице која ће га изводити. Може се очекивати да ће у будућем рату ноћна дејства примењивати не само водови, чете и батаљони, него и крупне јединице (корпуси и армије), зато што се, поред осталог, благодарећи развоју техничких средстава, услови за ноћна дејства све више приближавају дневним, и што се коришћењем ноћи може обезбедити непрекидност борбених дејстава.

Од интереса би било размотрити и питање: *да ли у ноћном нападу могу да учествују сви родови војске, и у којој мери?*

Новија ратна искуства на ово питање дају позитиван одговор. Наиме, показало се да помрчина много не омета примену савре-

мених борбених средстава, али да, ипак, постоје извесна ограничења као и неки нови поступци. Тако се раније сматрало да у циљу постижања изненађења при ноћним нападима артприпрема треба да изостане, а да артподршка буде обезбеђена од момента откривања напада. Данас се, међутим, сматра да је, с обзиром да у ноћном нападу учествују и крупније јединице, тешко потпуно сачувати тајност и да зато нема разлога да се нападач потпуно одрекне артприпреме. Изненађење се притом постиже силином и брзином удара пешадије и тенкова. Према томе, артиљерија се може користити ноћу као и дању, али то не значи да у свима приликама ноћном нападу мора претходити артприпрема. Притом пратећа оруђа имају још већи значај, јер је ефикасност дејства артиљерије ноћу у извесној мери ипак ограничена, зависно од услова под којим се изводи ноћно дејство. У циљу обезбеђења садејства са пешадијом потребно је да артиљериски осматрачи буду код предњих пешадиских делова.

У погледу ноћне употребе тенкова постојала су такође подељена мишљења, али се у Другом светском рату показало да се тенкови могу употребљавати и дању и ноћу, ако то земљиште дозвољава, при чему њихова позитивна преимућства преовлађују над негативним странама.

Инжињерске јединице могу учествовати у ноћном као и у дневном нападу и извршавати углавном исте задатке. Притом треба напоменути да је пионирима ноћу рад олакшан, јер при раду под заштитом мрака трпе мање губитке.

Авијација може посредно да подржава ноћни напад, углавном, дејством по дубини непријатељског распореда. Међутим, у оквиру ноћне нападне операције авијацијска припрема има велики значај. Најбољи пример за ово је авиоприпрема искрцавања у Нормандији 1944 г., која је трајала дужи период времена пре инвазије, али је ноћу уочи 6 јуна била нарочито интензивна.

Остали родови и службе могу се примењивати ноћу исто као и дању.

Благодарећи чињеници да су сви родови војске и службе у стању да учествују у нападу дању и ноћу, ноћна дејства у савременим условима постала су обична и обавезна. Тиме је омогућено постизање изненађења, повећање маневарске способности трупа, а у вези с тим и повећање општег темпа нападног боја. Другим речима, обезбеђена је непрекидност борбених дејстава, што је у савременим условима од огромног значаја.

Даље би требало размотрити разлику између ноћног напада под условима природног или вештачког осветљења и напада који се врши при потпуној помрчини.

Неки страни аутори при разматрању овога питања полазе од разлике која постоји између видне и тамне ноћи. Јер, није иста ствар — кажу они — ако се напад врши при светлој звезданој ноћи или у северним пределима у периоду белих ноћи, при пуној месечини или уз употребу рефлектора (непосредним осветљавањем земљишта или

посредним путем, бацањем светлосног снопа на облаке), или пак ако се врши при потпуној помрчини — по облачном, магловитом или кишовитом времену.

У првом случају напад се знатно приближава дневним условима, омогућена је употреба великих јединица и свих родова војске, једном речју — све што је напред речено о ноћним нападима односило би се баш на овакве околности.

У другом случају поступак мора бити друкчији, јер је видљивост веома слаба, готово никаква; оријентација, кретање и одржавање правца веома тешки; садејство, одржавање везе, маневар и командовање — све је далеко теже него у првом случају. Због тога би се могао извући закључак да под оваквим околностима неће моћи да се изводе напади већих размера, нити се може ићи за постизањем крупнијих циљева. Међутим, баш по овом питању постоје и друкчија мишљења. Тако један енглески писац³⁾ сматра да су управо то ноћни напади у правом смислу, те да је баш за извођење напада под оваквим условима потребно обучавати трупе. Ову своју тезу поткрепљује тиме што су Јапанци у Руско-јапанском рату 1904 г., дакле, пре пуних 50 година, показали право мајсторство у примени ноћних напада овакве врсте. Јапанци су тада успели да у једном ноћном нападу, који је извођен при потпуној помрчини, без артприпреме, користећи, дакле, потпуно изненађење противника, успешно ангажују 23 батаљона. Тако исто су Јапанци и у Другом светском рату показали велику способност за ова дејства, чак и на пошумљеном земљишту. Овакве успехе Јапанци су могли постићи само благодарећи систематској обуци својих трупа.

Исти аутор сматра, да се оспособљеност једне армије за ноћна дејства не може мерити по томе како она изводи ноћни напад уз артприпрему, при природној или вештачкој светлости, већ искључиво према томе да ли је она у стању да изводи бешумне нападе широких размера у потпуно мрачној ноћи. А да је овакав ниво обучености могуће постићи, доказали су Јапанци.

Правилност оваквог гледишта може се оспорити. Пре свега, тачно је да се упорном и систематском обуком може постићи висок ниво обучености трупа и за дејство при потпуној помрчини, али се поставља питање да ли се исплати уложити толики напор за извођење ове обуке. Јер, пре свега, потпуно мрачне и облачне ноћи најчешће су само у једном периоду године — у позној јесени, а делимично и зими ако је зима без снега. Лети и спролећа су ноћи махом ведре, док је зими при снежном покривачу и облачна ноћ доста светла. Дакле, број потпуно мрачних ноћи прилично је ограничен. Друго, још увек остаје отворено питање да ли се и при најпотпуније изведеној обуци може постићи такав степен обучености да се и при најгушћем мраку може релативно лако нападати дивизијом, а да и не говоримо о крупнијим јединицама. Свакако, на такву ће одлуку утицати још много елемената и она неће зависити само од обучености

³⁾ А. Seaton, *Technique of Night Fighting*, *Military Review*, јануар 1954.

трупа. Најзад, поставља се питање: зашто би се нападач одрекао примене средстава за осветљавање или коришћење видних ноћи, када би могао у пуној мери користити артиљерију и тенкове, једном речју, зашто би напустио могућност ангажовања свих техничких средстава и пуну подршку родова војске и у току ноћног напада? Да ли само ради изненађења које се може постићи и на други начин (правилним одређивањем времена почетка напада, погодним избором правца главног удара, употребом тенкова, заслепљивањем помоћу рефлектора, итд.)?

С обзиром на изнето, може се поставити питање: за коју врсту ноћних напада треба обучавати армију? Изгледа ми као најбоље решење оно које је већ усвојено у многим армијама, а које се састоји у овоме: све јединице, тј. читаву армију треба оспособити за извођење ноћних борбених дејстава крупним јединицама, при природној или вештачкој светлости, уз најјачу подршку свих родова војске — дакле, под условима који су најближи дневним, а мање јединице специјалиста (извиђачке јединице, аутоматичаре и сл.) или мање тактичке јединице треба оспособити и за дејства при потпуној помрчини, како би постизале пуно изненађење, и то без тенкова и артприпреме, а у циљу остварења ограничених циљева.

Досадашња искуства у ноћним борбеним дејствима и тенденције развоја техничких средстава намећу још једно питање: *да ли су, с обзиром на могућности које пружају ноћ и савремена техничка средства, ноћна дејства тек у свом почетном стадију развоја?* Ово је питање тесно повезано са претходним, те се и на њега може одговорити различито. Они који сматрају да су права ноћна дејства само она која се изводе при потпуној помрчини, нечујно, без артприпреме и тенкова стоје на становишту да су ноћни напади досада премало коришћени и да су се ограничавали на мање јединице. Зато би извођење нечујних ноћних напада при потпуној помрчини крупнијим јединицама (дивизијама па и корпусима) било тек у перспективи те на њих засада треба гледати само као на могућност даљег развоја ноћних дејстава. Само, ако бисмо ово гледиште усвојили, могло би се рећи да се ноћни напади налазе тек у почетној фази развоја.

Међутим, по моме мишљењу, ноћна дејства ће се и у евентуалном будућем рату примењивати најчешће у условима природног или вештачког осветљења, као што је то био случај и у протеклом рату, када су у ноћном нападу учествовали дивизије, корпуси, па и армије. А за те нападе, у којима су, поред учешћа свих родова војске, широко коришћени рефлектори, светлећа зрна, светлеће бомбе, радари и др., заиста се не би могло рећи да се налазе у почетној фази развоја. Да ће се они и даље развијати, и то напореда са развојем техничких средстава, наоружања и авијације, у то не може бити сумње. Такође је неоспорно да ће потпуније коришћење ноћи утицати и на повећање брзине извођења операција. А вероватно је да ће ноћ умногоме утицати на начин употребе оклопних јединица и ваздушнодесантних трупа, уз чије ће се најтешње садејство моћи

извршити пробој у оперативну дубину противника и брзином, масовношћу и изненађењем остварити крупни оперативни успеси.

Према томе, закључак би био: да се нечујни ноћни напади при потпуној помрчини не налазе у својој почетној фази развоја, већ се они могу сматрати и надаље само као акције мањих тактичких јединица или специјално обучених група, са јасно ограниченим циљем и задатком — и поред тога што је у прошлomu рату, а нарочито у току нашег НОР-а, било доста случајева успешних акција и већих јединица при знатној или потпуној помрчини. Напади већих размера, који се изводе уз подршку свих родова војске и уз коришћење природног или вештачког осветљавања, развијаће се свакако и даље, при чему је вероватније да се даљи развој ноћних дејстава уопште може очекивати пре у оперативној него у тактичкој сфери.

Посебно би требало размотрити и питање: да ли се још увек ноћна дејства могу сматрати као борбе у „нарочитим приликама“ или као нормалан вид борбе? Иако се у правилима и уџбеницима тактике ноћна дејства још увек третирају као борбе у „нарочитим приликама“,* моје је мишљење да су то она већ одавно престала да буду. Ако се осврнемо на искуства из нашег НОР-а, видимо да је огромна већина не само чисто борбених дејстава, већ и разних покрета (маршеви, прегруписавања, и др.) вршена ноћу, као и да су борбе у нарочитим приликама (у планини и на кршу, у шуми, у насељеним местима, око река, зими, итд.) вођене и дању и ноћу, и то далеко више ноћу него дању. До сличних закључака доћи ћемо и ако се осврнемо на искуства са других фронтава. Тако, видимо да су борбе у Северној Африци такође вођене више ноћу него дању; да су у првој половини рата Немци, а у другој Совјети, изводили даноноћне операције, у току којих су се дан и ноћ смењивали, али је темпо операције остајао исти. И ту би се нашло безброј примера, за ноћне борбе у шуми, у насељеним местима, зими, на рекама, на планинама, итд. Нарочито су у насељеним местима и око њих вођене претежно ноћне борбе. Тако су за време борби за Берлин, према совјетским подацима, сви важнији објекти у самом граду заузети у ноћним уличним борбама. Исто тако, и форсирање многобројних канала око Берлина, као и у самом граду, извршено је ноћу.

Из овога произилази: да борбе ноћу нису више никаква специфичност, ништа посебно и необично, већ сасвим нормалан, па ако хоћемо чак понекад и „нормалнији“ облик дејства него што су борбе дању; да су, благодарећи развоју техничких средстава, а нарочито средстава за осветљавање, услови за ноћна дејства знатно приближени дневним условима; и да се услед сложености и обимности савремене операције не могу завршити у току једног дана, већ нужно морају да трају више дана, а самим тим и ноћи. Једном узета иницијатива и постигнути почетни успеси не смеју се довести у питање, противнику се не сме дати времена за предах, прегруписавање и предузимање противмера, а непрекидност дејства и сталан темпо

* Наша нова „Општа ратна служба“ (тач. 455), каже да су ноћна дејства „редовна појава у савременом рату“. — Уредништво.

напада морају се одржати. Зато се борбена дејства не прекидају више падом мрака, већ се настављају и по ноћи, само под нешто измењеним условима. Из тога произилази да ће и при сасвим „нормалном“ развоју нападаог боја приближно половина утрошеног времена отпасти на ноћ. И, најзад, праве борбе у нарочитим приликама (у планини, око река, зими, око насељених места, итд.) могу се одвијати како дању тако и ноћу, а према пракси из нашег НОР-а претежан број ноћних нападаних дејстава, одвијао се баш у „нарочитим приликама“.

Неки писци, истичући значај ноћних борби у савременим условима, сматрају да ће се у будућности тежиште борбених дејстава пренети на ноћ, тако да ће борбена дејства ноћу бити нормална, а дању изузетна. Ово гледиште ми изгледа неприхватљиво, јер нападач који има надмоћност у техници, а нарочито у авијацији, нема разлога да не користи погодност за дејства које му пружа видно време.

Најзад бих се осврнуо на питање: *да ли садашњи систем обуке, с обзиром на искуства из Другог светског рата у погледу ноћних дејстава, задовољава и да ли би га и у чему требало мењати?*

Ако пођемо од закључка да ће ноћна борбена дејства у савременим условима бити бар исто толико честа као и дневна, да ће у њима учествовати сви родови војске, и да их могу изводити све јединице, без обзира на величину, онда се с правом поставља питање оспособљења старешина јединица свих степена за ова дејства. Да би се људство обучило и навикло на њих, било би нужно да се обуци у ноћним дејствима посвећује бар исто толико пажње колико и обуци у дејствима дању. Ноћна обука се мора систематски изводити и људство треба навикнути на специфичности које пружа ноћ у погледу: кретања, оријентације, одржавања правца, ослушкивања, итд. Дале, војнике треба вежбати у раду при појачаним физичким и психичким напорима, у сналажењу у неочекиваним ситуацијама, у блиској борби ноћу, итд. А за такав ниво обуке потребно је обезбедити одговарајући проценат наставног времена предвиђеног за тактичку обуку. Потпуна оспособљеност за дејство ноћу може се постићи, по моме мишљењу, само ако се ноћној обуци посвети бар приближно онолико времена колико и дневној.

Међутим, овакав став према ноћној борбеној обуци нису досада усвојиле многе армије, па ни оне у којима се истичу значај и важност ноћних дејстава у савременим условима. Систем обуке неких армија у овом погледу не разликује се много од оног пре Другог светског рата, јер се на ноћна дејства предвиђа још увек минимални проценат времена (10—15% времена предвиђеног за тактичку обуку). Зато сматрам да искуства из Другог светског рата у погледу ноћних дејстава неминовно налажу да се обуци у ноћним дејствима обезбеди далеко већи проценат времена него досада.

Из предњих разматрања могли би се на крају извући ови закључци:

— Значај борбених дејстава ноћу у Другом светском рату знатно је порастао. Ноћним нападима прибегавала је не само технички

и бројно слабија, већ и јача страна, тежећи да се користи предностима које пружа ноћ. Једном речју, ноћ је коришћена у свима ситуацијама, те примену ноћних борбених дејстава треба очекивати и у будућности.

— Ноћни напад у савременим условима не може бити ограничен ни циљем ни величином јединице која ће га изводити. Коришћење ноћи обезбеђује непрекидност и темпо борбених дејстава, а развој техничких средстава их олакшава и чини да се она знатно приближују дејствима у дневним условима.

— У савременим ноћним нападним дејствима могу да узму учешћа сви родови војске, наравно, уз извесна нужна ограничења и неке специфичне поступке.

— Ноћне нападе под условима природне видљивости или вештачког осветљења треба сматрати као нормалан облик ноћних борбених дејстава коме ће прибегавати и најкрупније јединице. Ноћне нападе при потпуној помрчини вршиће и убудуће само мање, специјално обучене јединице са локално ограниченим циљем.

— И убудуће се може очекивати даљи развој ноћних борбених дејстава, а нарочито шира примена оклопних јединица, уз садејство ваздушнодесантних трупа, у циљу постизања крупнијих оперативних успеха.

— Ноћна борбена дејства не могу се више сматрати као борбе у „нарочитим приликама“, јер су борбе ноћу у савременим условима постале исто тако нормалан облик борбених дејстава као што су то и борбе по дану.

— Обуци у ноћним борбеним дејствима у мирнодопским условима требало би дати онај значај који ноћна борбена дејства стварно имају у савременом рату.
